

Sportvisserij Nederland heeft een onderzoeksteam dat visserijkundige onderzoeken uitvoert. Dit doet zij voor hengelsportverenigingen, maar ook voor projecten waarbij herstel van de natuur en de bijbehorende visstand de leidraad is. In deze rubriek geven we een kijkje achter de schermen van het visstandonderzoek.

HOUTING IN DE OVERIJSSELSE VECHT

De zenders waarmee de vissen te volgen zijn, worden door middel van een operatie in de buikholte geplaatst

Ten behoeve van het project Swimway Vecht onderzoekt Sportvisserij Nederland sinds 2017 de vismigratie in de Overijsselse Vecht. Doel van dit project – waarin Nederlandse en Duitse waterbeheerders en sportvisserijorganisaties samenwerken – is een betere vismigratie van de bron in Duitsland tot aan de zee en weer terug. De financiering komt mede uit een Europese subsidie in het kader van Life IP Deltanatuur.

TEKST: JAN KAMMAN > BEELD: SPORTVISSERIJ NEDERLAND & BRAM BOKKERS

In het kader van dit onderzoek worden elk jaar 70 vissen gemerkt met een kleine zender. Deze apparaatjes gaan drie jaar mee en zenden om de 90 seconden een uniek signaal uit, dat wordt opgeslagen als de vis in de buurt is van een ontvanger. Daarvan zijn er in de Vecht zo'n 50 geplaatst, op strategische plaatsen tussen Nordhorn (Duitsland) en het Ketelmeer. Dankzij dit netwerk zijn de gezenderde vissen dus meerdere jaren tijdens de paaimigratie te volgen.

MEERDERE VISTECHNIEKEN

Zoals in het projectplan wordt uitgelegd was het idee van meet af aan om windes, zeeforellen en kwabaal te merken. Voor het vangen van de vissen bleken diverse vistechnieken nodig. Aan windes komen was geen probleem. Deze zwemmen in

grote aantallen de Vecht op en zijn goed te vangen met de hengel. Het vangen van de schaarsere kwabaal bleek een stuk lastiger te zijn. De eerste poging met behulp van elektro-visapparatuur leverde slecht één exemplaar op, waarna met behulp van kleine fuikjes onder de stuw Vechterweerd meer dan tien kwabalen werden gevangen.

ZALMSTEEK

Voor het vangen van zeeforel werd gebruik gemaakt van een zogenaamde zalmsteek. Dit klassieke vistuig – waarmee vroeger veel op salmoniden werd gevestig – bestaat uit een grofmazige fuik die in de lengterichting in de rivier wordt geplaatst, met de opening aan de zijkant. Aan de voorkant staat een keerwant tot aan de oever. Een zeeforel die stroomopwaarts zwemt, stuit eerst op het keerwant waar-

>> OPEREREN EN MERKEN

Nadat de te merken houtingen met een zalmsteek onder de stuw Vechterweerd zijn gevangen, worden de exemplaren die groot genoeg zijn apart gehouden in een zogenaamd Noors Leefnet. Dit is een groot vierkant fijnmazig net van 2x2x2 meter dat in een frame onder vier drijvers hangt. Voorafgaand aan de operatie gaan de houtingen in een teil met verdovingsvloeistof, waarna de onderzoekers ze meten en wegen. Vervolgens worden ze ondersteboven in een speciale operatie-opstelling gelegd. Tijdens de operatie worden de kieuwen doorspoeld met water en een halve dosering verdoving. Via een klein sneetje in de buikwand wordt de zender in de buikholte ingebracht, waarna de opening met hechtingen wordt gesloten. De gehele operatie gebeurt onder semi-steriele omstandigheden; volledig steriel is niet mogelijk omdat alles in de buitenlucht plaatsvindt. Na de operatie gaan de vissen in een herstelbak met zuurstofrijk stromend water. Zodra ze weer volledig op kracht zijn gekomen, krijgen ze hun vrijheid terug op de plaats waar ze werden gevangen.

DE VETVIN VAN DE NOORDZEEHOETING – OP DE RUG, VLAK VOOR DE STAARTVIN – VERRAADT DAT HET EEN SALMONIDE IS

na de vis richting de opening in het midden beweegt. Zo komt hij vervolgens in de fuik terecht. Tijdens het eerste jaar (2018) dat we met de zalmsteek visten, vingen we slechts één zeeforel. Tegelijkertijd werden we enorm verrast door de vangst van meer dan 200 houtingen. Deze vissoort hadden we niet verwacht in de Vecht, en al helemaal niet in zulke grote aantallen. Een deel van de vissen was duidelijk paairijp; het bewijs dat in de Overijsselse Vecht een jaarlijkse paaitrek plaatsvindt. De houtingen merken was helaas geen optie op zo'n korte termijn, want voor het merken van vis zijn diverse toestemmingen nodig.

HERINTRODUCTIE

Ongeveer halverwege de vorige eeuw was de Noordzeehouting volledig uit het stroomgebied van de Rijn – waaronder de Overijsselse Vecht – verdwenen. Rond de jaren '90 werd een herintroductie-programma gestart met houtingen uit het riviertje de Vide Aa in Denemarken. Hier bleek één van de laatste populaties Noordzeehouting te leven. Voor deze herintroductie werden gedurende tien jaar bijna twee miljoen kleine houtingen uitgezet in Duitsland, zowel in de Rijn als in de Lippe. Het project had succes: de houting-populatie in Nederland groeide sterk en nog geen tien jaar na de start van de herintroductie bleek het grootste deel van de hou-

tingen al van natuurlijke voortplanting afkomstig. Een deel van de houtingen lijkt in de Gelderse IJssel te paaien en een deel – zoals het onderzoek voor Swimway Vecht aantoonde – in de Overijsselse Vecht.

EERSTE RESULTATEN

Van de 22 houtingen die in december 2019 een merkje kregen, passeerde datzelfde jaar niet één exemplaar de stuw Vechterweerd via de vistrap. Eind 2020 werden er elf gedetecteerd toen ze vanaf het IJsselmeer het Ketelmeer opzwoommen. Vijf van hen zwommen tot aan de stuw Vechterweerd, twee vissen kwamen minder ver en vier stuks zwommen vanaf het IJsselmeer tot het Zwarte Meer. In december 2020 werden 39 houtingen gemerkt en opnieuw wist niet één vis de stuw Vechterweerd te passeren. In de tweede helft van die maand was de afvoer zo hoog, dat de stuwkleppen erg laag stonden om al het water af te voeren. In principe zouden de houtingen dan rechtdoor over de stuw kunnen zwemmen, maar de stroomsnelheid was erg hoog en er was nog steeds een klein hoogteverschil. Al met al lijken de houtingen van de Vecht vooralsnog niet helemaal vrij door de rivier te kunnen migreren, ook niet via de vispassage naast de stuw Vechterweerd. Een nevengeul langs de stuw zou de vissen in de toekomst kunnen helpen om verder de Vecht op te trekken.

OVER DE HOETING

De Noordzeehouting (*Coregonus oxyrinchus*) is een zogenaamde salmonide, zoals zijn vetvin verraadt. Een ander belangrijk uiterlijk kenmerk is zijn opvallende uitstekende blauwe neus – vandaar de bijnaam 'houting met neus', zoals riviervissers de vis vroeger noemden. In onze streken werd de Noordzeehouting vooral aangetroffen langs de Noordzeekust tot en met Denemarken en Zuid-Zweden.

Als 'anadrome' vissoort – die paait in het zoete water en opgroeit in zee – kwamen van de Noordzeehouting van oudsher ook standpopulaties voor in het brakke water van onder meer het Hollands Diep, de IJsselmond en het Zwarte Water. De vis is een winterpaai-er: in het late najaar trekt hij de rivieren op richting zand- en grindbodems, waar hij in december paait. De eieren hebben twee tot drie maanden nodig om uit te komen, waarna de houtinglarven zich met de stroming naar rustig en ondiep water laten meevoeren. Daar groeien ze verder op om in het najaar door te trekken naar de riviermondingen. De maximale lengte die houtingen kunnen bereiken is zo'n 60 cm.